

Korizmene crkvene pučke popijevke

s. Domagoja Ljubičić

Korizma je vrijeme u kojem se kršćani postom i pokorom pripremaju za slavljenje Uskrsa, a započinje Čistom srijedom ili Pepelnicom. Naziv korizma dolazi od latinske riječi quadragesima – četrdesetnica, pa se u nekim hrvatskim krajevima uz izraz korizma uobičajio i naziv četrdesetnica, jer se njezino trajanje temelji na simboličkom biblijskom broju od četrdeset dana. Korizma je »u Crkvu uvedena u IV. stoljeću kao spomen na boravak Izraelaca u pustinji te na četrdesetodnevni Isusov boravak u pustinji«¹.

Svako je liturgijsko vrijeme u crkvenoj godini prožeto obredima, koji su praćeni određenim popijevkama, svojstvenim tekstom i melodijom koja odgovara tom razdoblju. Tako i korizmeno vrijeme ima svoje izuzetnosti. Stoga je gotovo nezamislivo održavanje vjerskih obreda ili skupova a da vjernici pritom ne sudjeluju pjevanjem. Poznate su nam mnoge korizmene pjesme i popijevke koje imaju izrazito pokorničku tematiku: prisutnost i spoznaja grješnosti, poziv na obraćenje, kajanje, traženje Božjeg milosrđa, samooptužbe za počinjene grijeha. Druga skupina popijevki sadržava poziv i vapaj upućen

Svemogućem da svoj pogled svrati na nas i izbavi nas iz ruke neprijatelja.

Pod hrvatskom pučkom popijevkom podrazumijevamo sve duhovne popijevke na hrvatskom jeziku koje je hrvatski narod stvarao vjekovima. One su glazbeno nasljeđe nepoznatih vjernika, pojedinaca i umjetnika. Naime napjevi zahvaćaju svu dugotrajnu stvaralačku baštinu, koja je različita po podrijetlu i vremenu nastajanja.

U nizu potrebnih reformi Drugoga vatikanskog sabora nalazila se i reforma liturgijskog pjevanja, kojoj je cilj bio vratiti crkvenoj popijevci² pravo mjesto u bogoslužju i dati joj novu ulogu u liturgiji. Crkva u Hrvata dobro se

RUŽA S. DOMAGOJA LJUBIČIĆ, Klanjateljica Krvi Kristove, profesorica je na Institutu za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«³ Katoličkog Bogoslovnog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje predaje kolegij Gregorijansko pjevanje – Psalmodija i liturgijsko sviranje. Voditeljica je mješovitog zbora u župi sv. Male Terezije, Miramarska 92. i ansambla »Pelikan«⁴ Klanjateljica Krvi Kristove s kojim je snimila tri nosača zvuka i održala velik broj koncerata, kako u zemlji tako i izvan nje. Duži niz godina suradnica je časopisa sv. Cecilija.

je nosila s glazbenom reformom, ali ne i dovoljno dobro kao neki drugi katolički narodi, jer još uvijek oskudijeva u glazbenoj obradi novijih liturgijskih pučkih skladbi za liturgijska slavlja, unatoč dobrom izboru u pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (PGPN) iz 1985. Stoga je u samom uvodu uskrsnog kruga liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* izraženo mišljenje o tematici postojećih popijevki: »Srednji vijek je četrdesetnicu pretvorio u vrijeme oplakivanja muke Kristove, a to su u znatnoj mjeri baštinile i naše dosadašnje 'korizmene' popijevke. Zato je izbor prikladnih popijevki za obnovljenu korizmu, tj.

popijevki krsnog, općevazmenog i pokorničkog smisla, malen. Valjalo bi ga zato popuniti osobito psalmima pokorničkog i vazmenog smisla.«³ Nepobitno je da treba povećavati broj novih nadahnutih izvornih crkvenih pučkih popijevaka novijim stvaralačkim i obnoviteljskim zahvatima, integriranim u kulturu tako da glasovi

vjernika mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama i u samim liturgijskim činima (SC 118).

U našoj bogatoj i raznolikoj glazbeno-tradicijskoj kulturnoj povijesti crkvena pučka popijevka ima svoje posebnosti i specifičnosti pjevanja te glazbeni izričaj koji je vezan uz stilske osobitosti pojedinoga kraja. Dubljom analizom uočavaju se ključne razvojne razlike, što se je reflektiralo zbog posebnih povijesnih i društvenih promjena našega naroda, jer nije bilo

Pučka popijevka u Crkvi je nova vrsta, liturgijsko-glazbeni izričaj koji je nastao u postsaborskom vremenu, u kojem su vjernici okupljeni u hramu Gospodnjem te molitvom i pjevanjem sudjeluju u liturgijskim činima.

jedinstvenog repertorija. Upravo je takva okolnost pogodovala bogatijoj raznolikosti liturgijsko-glazbene baštine. No, kao i svaka umjetnička grana, tako i taa još uvijek nije dovoljno istražena.

Crkvena popijevka sadržajno obuhvaća potrebe cijele crkvene godine. Namijenjena je pučkom

pjevanju, tj. raznolikoj liturgijskoj zajednici, na narodnom jeziku. Popijevke trebaju biti prikladne liturgiji, ali i izvanliturgijskim slavljinama i pobožnostima te odobrene od crkvene vlasti. Treba istaknuti da crkveno pučko pjevanje treba imati lagan i kratak tekst, puku lako prihvatljiv, dostojan hrama, njegove svetosti i umjetnosti, koja djeluje na dušu onako kako to Crkva nalaže. Pučka popijevka u Crkvi je nova vrsta, liturgijsko-glazbeni izričaj koji je nastao u postsaborskom vreme-

nu, u kojem su vjernici okupljeni u hramu Gospodnjem te molitvom i pjevanjem sudjeluju u liturgijskim činima.

Prema želji Drugoga vatikanskog sabora, Crkva želi da vjernici djelatno sudjeluju (*participatio actuosa*) pjevanjem u liturgiji, jer je sv. misa po svojoj naravi obred »zajedništva«, u kojem se prisutni potiču i podržavaju u dragocjenom sudjelovanju odgovorima, usklicima, psalmima⁴, pripjevima, crkvenim pučkim popijevkama... Štoviše, puk ne smije nipo-

što biti isključen iz pjevanja jer se kod pjevanja u kojem se slavi Bog učvršćuje jedinstvo vjernika te do izražaja dolazi moć doživljene riječi, koja čovjeku pomaže izraziti se pred Bogom. Osim toga pjevanje nas obogaćuje i povezuje te ujedinjujemo svoje glasove s nebeskom Crkvom, koje »združeno s riječima tvori potrebit i sastavni dio svečane liturgije«. (SC br. 112)

Nadalje u liturgiji je itekako bitna kvaliteta popijevke, kao i određeni čimbenici koji trebaju biti prisutni u njihovom svekolikom broju. Crkvena popijevka sadrži sljedeće elemente: jednostavni oblik, melodiju, ritam i harmoniju – što je dovoljno da se može govoriti o njezinoj vrijednosti. U nastavku slijedi analiza nekih najznačajnijih popijevki prema pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (PGPN), Hrvatska liturgijska pjesmarica, Zagreb, 1985.

PGPN br. 455

Popijevka *O, Isuse, ja spoznajem* s jedne strane odražava osobnu spoznaju da čovjek griješi i time gubi Božju ljubav, a s druge se kaje i moli za milost. I ona je u nizu mnogih harmoniziranih i ritmiziranih popijevki F. Dugana, s tekstom V. Novaka, preuređenim u naziv *O, Isuse kol spoznavam*.⁵ Nalazi se samo u trećem izdanju *Cithare octochorde*, a postoji i njezina melodijska povezanost s napjevom *Stabat Mater* (Co III), gdje se melodija u drugom dijelu doslovno ponavlja (usp. PGPN iz 1985., br. 484.). Popijevka počinje tripot ponovljenom dvotaktnom frazom (a – a1 – a), ali svaki puta različitom harmonizacijom. U drugom dijelu dvotaktna fraza (b – b1) ponavlja se dva puta, s istim tekstom i harmonizacijom, ali različitim zadnjim akordom. Dursko obilježje u međusobnom prožimanju riječi i glazbenog izričaja ukazuje na to da je i to skladba iz ranijeg razdoblja, koja se može pjevati na početku euharistijskog slavlja.

PGPN br. 456

Daljnja popijevka *Prosti, moj Bože* nalazi se u pjesmarici *Pjevajte Gospodinu* iz 1968., Washington, oca franjevca trećoreca Teodora Badurine. Melodijska linija izgrađuje se uglavnom na bliskim intervalima ostvarenim u svega sedam taktova, (a – a1 4 + 3), primijenjen je i izražen utjecaj karakterističnog oblika glagoljaškog pjevanja i melodijski motiv klapske popijevke⁶, očitovan u prvoj rečenici. Prvi dio melodije (a) sastoji se od dvije korespondirajuće dvotaktne fraze (2 + 2), dok je drugi dio (a1) skraćen na tri takta, a prva se dva doslovno ponavljaju. Možebitni razlog tog skraćivanja je manjak teksta. Skladba je tipa strofne pjesme s pripjevom, koji se nakon svake strofe ponavlja s istim tekstom. Zanimljivo je da pripjev nema novu melodiju, nego koristi onu kojom se pjevaju sve ostale strofe. U napjevu prevladava raspoloženje vlastite grešnosti i Božjeg milosrđa te odgovara pjevanju na početku euharistijskog slavlja.

PGPN br. 460

Dalmatinska popijevka *Ja se kajem, Bože mili* V. Novaka, na tipičan način ističe snagu i poziv na obraćenje te izmirenje s Bogom i čovjekom. Jedna je od ljepših korizmenih popijevki koja izražava iskreno kajanje zbog vlastitih grijeha, ali ističe i neizmjereno Božje milosrđe, koje je veće od čovjekove krivnje. Tekst napjeva potpomognut je logičnim slijedom tonova te daje dojam mudrog i vještog odabira tonaliteta, melodije, harmonizacije i njegove komponente od dva dijela po osam taktova. Prva dva stiha skladana su u obliku dvostruke rečenice a – a (4 + 4), koja ima istu harmonizaciju u e-molu. Drugi dio (4 + 4) započinje u paralelnom duru, s kadencom na dominantu u četvrtom taktu, nakon čega slijedi kromatska modulacija iz G-dura u e-

mol. Pjevanje ove popijevke budi veliku čovjekovu skrušenost i poniznost pred Uzvišenim te se može pjevati na početku euharistijskog slavlja ili za vrijeme pokorničkog bogoslužja.

PGPN br. 461

O, Isuse izranjeni dvodijelnog je glazbenog oblika, AB, autora F. pl. Lučića. Skladba je to snažnog dojma, dirljiva u opjevavanju Isusove muke na križu koju podnosi iz velike ljubavi prema svima nama. Pjevanjem se pobuđuje emotivna ozbiljnost i suživljavanje s Isusovom mukom i smrću. I taj ganutljivi napjev preživio je vremenski filter svog nastanka, koji uprisutnjuje iskustvo pojedinca i zajednice zajedništva s Bogom.

Njegov prvi dio, A, u obliku je male rečenice od četiri takta, a drugi dio, B, od četiri takta i to od dvije dvotaktne fraze koje korespondiraju različitim kadencama (prva je na subdominanti, a druga na tonici). Svojim glazbenim

i tekstualnim izričajem najviše odgovara pjevanju bližem Velikom tjednu te za Veliki petak. Po svojoj naravi najprikladniji je pjevanju na kraju misnog slavlja.

PGPN br. 463

Iznimno lijepa i zanosna skladba **Sretnih li vas** (*O felices peccatores*),⁷ u prijevodu Ferde Rožića i obradi V. Žganca, nalazi se samo u trećem izdanju *Cithare octochorde*; durskog je obilježja, što je osobito izraženo ekspresivnim rasponom od velike sekste. Napjev počinje dvostrukom malom rečenicom (**a – a 4 + 4**) s različitim tekstom i djelomično sličnom harmonizacijom. Tekst se sastoji od četiri stiha: prva tri imaju jednaku dužinu dok je četvrti dvostruko kraći. Dakle drugi dio melodije ima samo šest taktova (**b 4 + 2**), pa se stoga može zaključiti da je to *bar oblik*⁸ **a – a – b (4 + 4 + 6)**, s produženom trećom rečenicom.

U napjevu je istovremeno pretočena korizmena i vazmena ideja, ona koja uvodi u ozračje uskrsne radosti. U bogatom crkvenom naslijeđu popijevki može se reći da odiše jednostavnošću melodijskog izraza, svježom harmonijskom linijom, zapravo jednom čistom radošću koja pomalo odudara od ostalih, namijenjenih tome vremenu. No, gledajući u cjelini, karakter popijevke je krajnje vedar i poletan, zaodjenut u čarobnu ljepotu njezinih tonova i vješto oblikovanih rečenica skladateljskim pomno usklađenim tekstom i melodijom. U liturgiji se može pjevati za prinos darova.

PGPN br. 464

Crkva je oduvijek poticala svoje vjernike na tjelesna i duhovna djela ljubavi i milosrđa, koja trebaju činiti bližnjima svakodneвно, a napose u vrijeme ko-

.....
Blagdan je nastao u 12. stoljeću, a nadahnut je riječima starca Šimuna: »A i tebi će mač probosti dušu.« (Lk 2, 35) U početku se blagdan slavio u petak prije Cvjetnice, a danas neposredno nakon blagdana Uzvišenja Sv. križa.

rizme. Napjev **Milosti je čas**, autora maestra fra Ante Kreše Samardžića, može se zvati i napjev karitativnog poslanja. Novijeg je glazbenog izričaja, pun evanđeoskog zahtjeva parafrazirajući tekst proroka Izaije 58, 6.7: »... koji potiče dijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onog koga vidiš gola i ne kriti se od onog tko je tvoje krvi«.

S obzirom na melodijski tijek, jasna je melodijska pokretljivost, a u isto vrijeme i jednostavnost nazočnih fraza (**A 8 i B 8**). To je zapravo strofni napjev s prijevom (**B**), koji se uvijek ponavlja s istim tekstom. Između **A i B** nema velikog melodijskog kontrasta, ali je zato kontrast prisutan u njegovoj harmoni-

zaciji, odnosno modulacijom u dur. Taj nadasve vedri napjev bez sumnje odgovara primjeni na kraju misnog bogoslužja u korizmi te u drugim sličnim prigodama tijekom godine, kako bi se više ukorijenio u narodu.

PGPN br. 485

Stala plačuć tužna Mati (lat. *Stabat Mater – Sequentia*) dostojanstveni je napjev usmjeren na bol Isusove majke Marije poradi Isusove muke, zlostavljanja i raspeća na križ. Njegovim strofama pratimo pobožnost Križnoga puta. U pjesmarici PGPN iz 1985. nalaze se dva broja različite melodije: br. 484 i br. 485, to jest ona koju V. Novak objelodanjuje prema napjevu *Cithare octochorde III*. Taj napjev nalazi svoj odjek u dvodijelnom melodijskom obliku **AB**. U prvom dijelu (**A**) melodija se ponavlja dva puta s istom harmonizacijom, ali različitim tekstom (**a – a 4 + 4**). Drugi dio napjeva (**B**) također je dvostruka mala rečenica s istom harmonizacijom, ali se ovoga puta ponavlja i tekst (**b – b 4 + 4**).

Gregorijansku je melodiju vjerojatno skladao talijanski pjesnik Jacopone iz Todija († 1306.), iako je danas neki muzikolozi pripisuju sv. Bonaventuri († 1274.). To je jedna od najsnažnijih srednjovjekovnih crkvenih tužaljki – prevedena je na brojne jezike – od dvadeset strofa u kojima se opisuju Marijine boli pod križem. Nastanak joj seže u XIII. stoljeće. U liturgiju ju je 1727. uveo papa Benedikt XIII., u misi na Blagdan sedam žalosti Blažene Djevice Marije (sada je to spomendan Žalosne Gospe, 15. rujna). Blagdan je nastao u 12. stoljeću, a nadahnut je riječima starca Šimuna: »A i tebi će mač probosti dušu.« (Lk 2, 35) U početku se blagdan slavio u petak prije Cvjetnice, a danas neposredno nakon blagdana Uzvišenja Sv. križa. U časoslovu su

strofe podijeljene na tri dijela: služba čitanja – devet strofa, jutarnja – sedam strofa i večernja – šest strofa. Neki je još danas zbog njezinih značajki nazivaju kraljicom posljednicâ.

Barjaci kreću kraljevi (Vexilla Regis prodeunt)

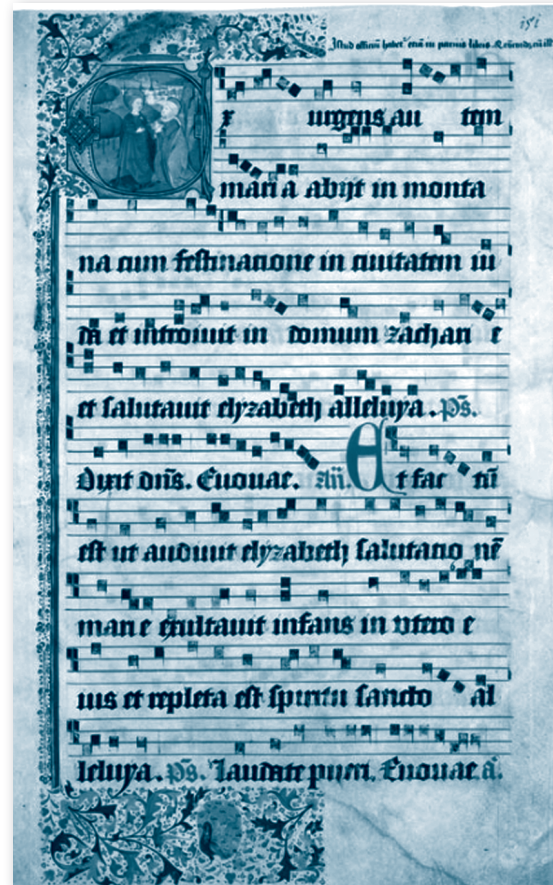
Veliki petak je dan kada Crkva ostaje u tišini i sabranosti. Sve su misli i osjećaji upravljani na Kalvariju, gdje na sramotnom drvetu križa u najstrašnijim mukama umire Spasitelj svijeta. Bogoslužje ovoga dana sastoji se od službe riječi, klanjanja križu i pričesti euharistijskim kruhom posvećenim na Veliki četvrtak i poslije Večere pohranjenim u svetohranište na sporednom oltaru. Nakon poklona križu, hostije se nose svečano u procesiji na glavni oltar, a za to vrijeme zbor ili zajednica vjernika pjeva pjesme ili himan *Barjaci kreću kraljevi*, koji je povezan s poklonom i molitvom križu, čemu je posvećen cijeli dan. Crkva ga u liturgiji časova stavlja u večernjoj Velikog tjedna, počevši od Cvjetnice pa do Velikog četvrtka, te za večernju Uzvišenja Sv. križa, 14. rujna.

Melodija gregorijanskog himna *Barjaci kreću kraljevi* u jampskom dvo-stihu, PGPN br. 476, autora Venancija Fortunata (530. – 609.), drži se jednim od najljepših i najdirljivijih himana o mucu Gospodnjoj u liturgiji latinske Crkve. Prvi je put pjevan 19. 11. 568. u Poitiersu (Francuska), prigodom pohranjivanja fragmenta Svetog križa u samostanskoj crkvi posvećenoj križu. Napjev je snažan, najavljuje svim kršćanima slavu i pobjedu uskrsnuća. Njegova melodijska linija isprepletana izražajnošću poetskoga i glazbenoga ruha izriče snažan dojam i potvrdu da je i to jedan od arhaičnih remek-djela gregorijanskog repertorija, nadahnut kulturom naroda i prostora na kojem je nastao. Sljedeći uglazbljeni himan, koji donosi pjesmarica PGPN iz 1985.

br. 478, autora dr. fra B. Dude, strofnog je oblika. Svaka strofa ima četiri stiha, a svaki je stih predstavljen rečenicom od četiri takta. No sve su rečenice ritamski srodne. Prva četiri takta predstavljaju melodiju koja se kreće po tonovima toničkog kvintakorda *c*-mola, s kadencom na prvom stupnju. Od petog do osmog takta modulira u mol-sku dominantu (*g*-mol), no himan se u drugom dijelu ponovno vraća u *c*-mol. Primjećuje se također da su prva tri četverotakta doslovno istog ritma, dočim u zadnjem četverotaktu neznatno varira. Himni se u korizmenom razdoblju mogu pjevati u svim korizmenim nedjeljama na kraju mise.

PGPN br. 490

*Narode moj ljubljeno*⁹, dragocjeni stari napjev, koji potječe iz 15. st., izrečen je u svega osam taktova i četiri različite dvotaktne fraze. Može se pjevati na početku ili završetku euharistijskoga slavlja. Tekst je preuredio i ritmizaciju načinio V. Novak, s početnim riječima *Ljudstvo moje židovsko* u četverodobnoj mjeri. Ta verzija teksta nalazi se u prilogu časopisa *Sv. Cecilija*.¹⁰ Druga, krajnje zanimljiva harmonizacija – romantičnim vođenjem glasova – F. Dugana započinje riječima *Ljudstvo moje ljubljeno*, dok kasnija izdanja koriste naslov *Narode moj židovski*, a od 1960. do danas pjeva se riječima *Narode moj ljubljeno*. Napjev je sačuvan u trećem dijelu zbornika *Cithara octochorda*, ali i u još nekim zbirkama. Pjeva se na napjev latinske pjesme *Patris sapientia*, koja je prisutna u glazbenim zbornicima europskih naroda te u svim trima izdanjima *Cithare octochorde*, s jednakim brojem strofa, ali s razlikom u melodiji.¹¹ Treba svakako spomenuti da je i Johann Sebastian Bach cijenio taj koral kad ga je upotrijebio u svom *Johannes-Passionu*, a obradio za orgulje u *Das Orgelbüchleinu: Chorale-Prelude, Christus, der uns selig macht* BWV 620.

Zanimljiva je i s povijesnog gledišta korisna usporedba sa slovačkim kantualom *Jednotný katolícky spevník*, Trnava, 1937., koji donosi napjev pedeset godina stariji, ali sličan našem, uzet iz katoličke crkvene pjesmarice *Cantus Catholici*, iz 1655. godine.¹²

PGPN br. 492

Jedna od ljepših i dojmljivih korizmenih popijevaka dakako je i *Svaka duša*, koja se nalazi samo u trećem izdanju *Cithare octochorde*, u ritmizaciji V. Novaka. Na početku se zapaža skok u melodijskom rasponu i rastavljeni kvintakord u prvom taktu. Napjev počinje dvaput ponovljenom melodijom od četiri takta (dvostruka rečenica *a – a 4 + 4*), s različitim tekstom. Slijedi dio u kojem se dvaput ponavlja dvotaktna fraza (dvostruka fraza *2 + 2*), također s različitim tekstom. Na kraju je proširenje od dva takta, tako da oblik podsje-

ća na *bar* oblik (a – a – b 4 + 4 + 6). Na istu melodiju i ritamsku shemu postoji i tekst himna *Spasi, Kriste, svoje djelo* (usp. PGPN iz 1985., br. 447). Taj napjev odiše pučkom jednostavnošću, zato ne čudi što u opjevavanju muke Kristove, te skladnom durskom harmonijom i melodioznošću pogađa vjerničku dušu. Pjevanjem nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Moguće ga je primjenjivati u euharistijskom slavlju kao ulaznu ili prinosnu popijevku u vremenu bližem mucu Kristovoj, što se naročito odnosi na posljednja dva korizmena tjedna.

PGPN br. 855

Počinje se slavna muka, u nizu je brojnih i jednostavnih, nama nazočnih korizmenih napjeva, koji može biti namijenjen pjevanju kod pučkih pobožnosti i paraliturgijskih čina te svojstvenim izražajnim pučkim stilom opjevava slavnu muku Kristovu.

Prihvatio ga je širi sloj hrvatskih vjernika, a preuzet je iz Jaićeva *Pjevnika*. Strofnog je oblika, s pripjevom. Možda je jedna od najpopularnijih pjevanih pučkih popijevki korizmenog razdoblja. Njegov prvi dio **A** sastoji se od osam taktova, tj. dvije male rečenice. Melodija se doslovno ponavlja, ali s novim tekstom (4 + 4). Drugi dio (**B**) pripjev je koji se ponavlja nakon svake strofe s istim tekstom, ima osam taktova (4 + 4), bez znaka za ponavljanje. Prvi dio pripjeva čini sekvenca 2 + 2 takta, a drugi dio je doslovno ponovljena druga rečenica **A** dijela.

PGPN br. 856

Svakako valja spomenuti još napjev pjesme *O, Isuse, daj da pjevam*, koji potječe iz katedrale sv. Stjepana u Beču, iz 1774. godine. Iako je stranog podrijetla, jedan je od najpopularnijih i najprihvaćenijih u našem narodu.

Ističe ga izrazito melodijska jednostavnost, u razmjerno jednoličnom slijedu tonova i njegova harmonizacija u tijesnom slogu. Stoga je prikladan za pjevanje prigodom pučkih pobožnosti i paraliturgijskih čina.

Bilješke

- 1 A. REBIĆ (ur.), *Opći religijski leksikon*, Zagreb, 2002., str. 469.
- 2 Izraz *popijevka* (*cantilena*) pojavio se je u hrvatskom jeziku razmjerno dosta rano, zapisan je prije 300 godina na brojnim stranicama u prvom izdanju *CO*. Prvi ga je uveo u crkveno glazbeno nazivlje književnik Vjenceslav Novak, naslovljujući godine 1891. zbirku probranih pjesama s napjevom iz *CO Starohrvatske crkvene popijevke*. (M. DEMOVIĆ, *Hrvatske pučke crkvene tiskane pjesmarice s napjevom*, Zagreb, 2001., str. 8.)
- 3 *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (PGPN), Hrvatska liturgijska pjesmarica. Zagreb, 1985., str. 361.
- 4 Crkva psalme smatra čudesnim pjesmama, koji opjevavaju sva stanja čovjekove duše. Toliko su snažnog izričaja i duboke religioznosti da ih neki smatraju pjesmama Duha Svetoga. Iako zvuče arhaično, prikladni su za svako vrijeme, puni su ljudskog iskustva, zahvalnosti, molitve i svega onoga što ispunja ljudsku dušu. I danas, kao i tijekom povijesti, u pjevanoj molitvi psalama vjernici dobivaju snagu i radost da istinski žive svoju vjeru u svim životnim prigodama: kad je prisutna radost, zahvala (*Ps* 136; 150), molitva, jadicovka ili pak pogrebno oplakivanje (*Suci* 11, 40; *Jer* 48, 36). Glazba je s čovjekom kad ga pritišće žalost i bol (*Ps* 137), a i onda kad mu je potrebna kao terapija za tjelesno i duševno ozdravljenje: »I kad god bi Božji duh napao Šaula, David bi uzeo harfu i svirao; tada bi Šaulu odlanulo i bilo bi mu bolje, a zao bi duh odlazio od njega.« (*1 Sam* 16,23) (Ruža s. Domagoja Ljubičić, *Psalmidija u euharistijskom slavlju i Časoslovu*, Zagreb, 2007., str. 8.)
- 5 *Prilog 1.*, u: *Sv. Cecilija*, 1907., I. god., I. sv., str. 2.
- 6 Usp. M. DEMOVIĆ, nav. dj., str. 371.
- 7 *Prilog I.*, u: *Sv. Cecilija*, 1915., IX. god., I. sv., str. 1.
- 8 *Bar* oblik je inače tipičan za protestantski koral.
- 9 Vrijedno je skrenuti pozornost na mnogostruku promjenu samog naziva popijevke.
- 10 *Prilog 1.*, u: *Sv. Cecilija*, 1907., I. god., I. sv., str. 1.
- 11 Usp. *Crkvene popijevke namijenjene bogoslužju za korizmu* u: *Cithara octochorda II*, Zagreb, 1998., str. 90-91.
- 12 Usp. D. ANDRIĆ u: *Narodni elementi u Cithari octochordi*, Zagreb, 1956., str. 53.